



ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Знайте Свої Права і Вмійте Їх Захистити

СУДОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ

Видання друге,
виправлене та доповнене

2003

ББК

Судова система України /Уклад. Р.Ткачук. — 2-ге вид., випр. та допов. — К.: [Ін-т громад. сусп-ва], 2003. — 48 с.— (Знайте свої права і вмійте їх захищати).
ISBN 966-7672-43-3

Це видання є спробою донести до широкого кола читачів, до всіх українських громадян і іноземців, що перебувають в Україні інформацію про те, як діє в Україні судова система, чи можна скористатись юридичними механізмами для захисту своїм правам та свободам.

Видання розраховане на широке коло читачів, які бажають захищати порушені права в судовому порядку.

ББК

Підготовлено на основі першого видання 1998 року «Судова система України», здійсненого за підтримки Фонду «Євразія» на кошти, надані Агентством з міжнародного розвитку США.

«The production of this booklet was made possible by financial support from the UK Department for International Development through the DFID Citizens Advice and Information Service Project in Ukraine»

Книга видана у рамках проекту з «Підтримки мережі громадських інформаційно-консультативних послуг», що реалізовується за фінансової підтримки Міністерства Великої Британії з питань міжнародного розвитку.

ISBN 966-7672-43-3 © Інститут громадянського суспільства

ШАНОВНІ ДРУЗІ!

Сьогодні ви маєте змогу скористатися новим, адаптованим до нинішнього законодавства, виданням Інституту громадянського суспільства, яке здійснено у рамках проекту з «Підтримки мережі громадських інформаційно-консультативних послуг», що реалізовується за фінансової підтримки Міністерства Великої Британії з питань міжнародного розвитку.

Ми не намагалися дати вичерпні відповіді на всі питання нашого буденного життя, бо це навряд чи можливо, як неможливо знайти один універсальний рецепт від усіх хвороб. Метою нашого проекту і цього конкретного видання є спроба донести до широкого кола читачів, до всіх українських громадян і іноземців, що перебувають в Україні, інформацію про те, як діє в Україні судова система, чи можна скористатись юридичними механізмами для захисту своїм правам та свободам. Ми хочемо, аби ця інформація була якомога кориснішою у вашому житті. Звичайно найкраще, аби всі проблеми обходили вас стороною і вам не довелося відстоювати свої права в суді, але життя складне і суперечливе. Тому ніхто не застрахований у ньому ні «від суми», ні «від тюрми». Але знати свої права, гарантовані усім нам Конституцією України, а особливо механізми їх захисту від протиправних чи злочинних посягань конче необхідно.

На жаль, у нас ще й досі переважна більшість людей або боїться суду, або не вірить у його спроможність допомогти простій людині у будь-якій складній ситуації в яку вона потрапила. Для цього є свої об'єктивні і суб'єктивні причини. Однією з таких причин є недостатня обізнаність громадян у своїх правах і у механізмах їх захисту. Часті зміни законодавства, недоступність адвокатської допомоги через її дороговизну чи взагалі відсутність є нездоланим бар'єром для багатьох людей навіть у найпростіших правових ситуаціях.

З часу виходу у світ першої книги «Судова система України» Інститут громадянського суспільства отримав багато звернень з проханням перевидати цю книжку, яка на сьогодні стала вже бібліографічною рідкістю.

Отже, перед вами нова редакція видання, присвячена структурі та повноваженням судів України.

СУДОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ

Що говорить Конституція про судову систему в Україні?

Конституція України у статті 124 встановлює декілька фундаментальних норм, які є вкрай важливими для розуміння усієї правової системи нашої держави:

1) Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами - це означає, що не можуть бути утворені та діяти будь-які інші органи із судовими повноваженнями, як це було колись в часи сталінського режиму, коли «трійки» та «двійки» поза судовими процедурами виносили вироки, у тому числі смертні сотням тисяч громадян СРСР.

2) Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі - це значить що усі правовідносини, підлягають судовому захисту, що було підтверджено і відповідним рішенням Конституційного Суду України¹.

Конституція також встановлює, що:

«Судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції» (ст. 124).

«Система судів загальної юрисдикції в Україні будується за принципами територіальності і спеціалізації.

Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України².

Вищими судовими органами спеціалізованих судів є відповідні вищі суди. Відповідно до закону діють апеляційні та місцеві суди» (ст. 125).

«Правосуддя здійснюють професійні судді та, у визначених законом випадках, народні засідателі і присяжні» (ст. 127).

Важливим елементом забезпечення незалежності судів є безстроковість їх призначення (ст. 126) та діяльність спеціального органу із змішаною формулою його формування - Вищої ради юстиції, яка готує подання про призначення на посади або звільнення з посад суддів (ст. 131).

Що являє собою система судів загальної юрисдикції?

Систему судів загальної юрисдикції складають:

- місцеві суди;
- апеляційні суди, Апеляційний суд України;
- Касаційний суд України;
- вищі спеціалізовані суди;
- Верховний Суд України.

¹ Більш детально див. «Знайомтесь: Конституційний Суду України», А. Ткачук, 1999

² Більш детально див. «Знайомтесь: Верховний Суд України»,

Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України. Вищими судовими органами спеціалізованих судів є відповідні вищі спеціалізовані суди (ст. 18 Закону України «Про судоустрій України», далі ЗСУ).

Що таке – спеціалізований суд?

Відповідно до Конституції України в системі судів загальної юрисдикції утворюються загальні та спеціалізовані суди окремих судових юрисдикцій.

Військові суди належать до загальних судів і здійснюють правосуддя у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до закону.

З метою більш кваліфікованого розгляду справ у визначених законом правовідносинах утворюються спеціалізовані суди: господарські, адміністративні та інші, визначені як спеціалізовані суди (законом може бути впроваджено земельні, мирові, суди у справах неповнолітніх, тощо).

В той же час і у судах різних судових юрисдикцій може запроваджуватися спеціалізація суддів з розгляду конкретних категорій справ даної юрисдикції (ЗСУ ст.19 Спеціалізація судів загальної юрисдикції).

Що таке місцевий суд?

Першу найбільш численну та найбільш завантажену ланку судової системи України складають місцеві суди, які й є судами першої інстанції.

Місцевими загальними судами є районні, районні у містах, міські та міськрайонні суди, а також військові суди гарнізонів.

Місцевими господарськими судами є господарські суди Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, а місцевими адміністративними судами є окружні суди, що утворюються в округах відповідно до указу Президента України.

Місцевий суд складається з суддів місцевого суду, голови та заступника голови суду. У місцевому суді, в якому кількість суддів перевищує п'ятнадцять, може бути призначено більше одного заступника голови суду (ст. 21 ЗСУ).

Місцеві загальні суди розглядають кримінальні та цивільні справи, а також справи про адміністративні правопорушення.

Місцеві господарські суди розглядають справи, що виникають з господарських правовідносин, а також інші справи, віднесені процесуальним законом до їх підсудності.

Місцеві адміністративні суди розглядають адміністративні справи, пов'язані з правовідносинами у сфері державного управління та місцевого самоврядування (справи адміністративної юрисдикції), крім справ адміністративної юрисдикції у сфері військового управління, розгляд яких здійснюють військові суди (ст. 22 ЗСУ).

Що таке апеляційні суди і чим вони відрізняються від місцевих?

У системі судів загальної юрисдикції в Україні діють такі апеляційні суди:

- загальні
- спеціалізовані.

Апеляційними загальними судами є:

- апеляційні суди областей,
- апеляційні суди міст Києва та Севастополя,
- Апеляційний суд А.Р.К.,
- військові апеляційні суди регіонів та апеляційний суд Військово-Морських Сил України,
- Апеляційний суд України.

В разі потреби замість апеляційного суду області можуть утворюватися апеляційні загальні суди, територіальна юрисдикція яких поширюється на декілька районів області.

Апеляційними спеціалізованими судами є: апеляційні господарські суди та апеляційні адміністративні суди, які утворюються в апеляційних округах відповідно до указу Президента України (ст. 25 ЗСУ).

В апеляційних судах утворюються судові палати.

У складі загального апеляційного суду утворюються судові палати:

- у цивільних справах,
- у кримінальних справах.

У складі спеціалізованого апеляційного суду можуть утворюватися судові палати з розгляду окремих категорій справ за встановленою спеціалізацією в межах відповідної спеціальної судової юрисдикції (ст. 25).

Якщо місцеві суди, як вже йшла мова вище, розглядають справи виключно у першій інстанції, то апеляційні суди:

- 1) розглядають справи в апеляційному порядку відповідно до процесуального закону;
- 2) розглядають по першій інстанції справи, визначені законом (крім апеляційних господарських судів);
- 3) ведуть та аналізують судову статистику, вивчають і узагальнюють судову практику;
- 4) надають методичну допомогу у застосуванні законодавства місцевим судам;
- 5) здійснюють інші повноваження, передбачені законом.

Які кримінальні справи підсудні апеляційним судам по першій інстанції?

Апеляційному суду Автономної Республіки Крим, апеляційним судам областей, міст Києва та Севастополя підсудні такі кримінальні справи:

1) про злочини проти основ національної безпеки України, передбачені статтями 109-114 Кримінального кодексу України, (ст. 109. Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади; ст. 110. Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України; ст. 111. Державна зрада; ст. 112. Посягання на життя державного чи громадського діяча; ст. 113. Диверсія; ст. 114. Шпигунство).

2) про злочини, за вчинення яких Кримінальним кодексом України передбачене покарання у виді довічного позбавлення волі, (ст. 112. Посягання на життя державного чи громадського діяча; ст. 115. Умисне вбивство; ст. 348. Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця; ст. 379. Посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя; ст. 400. Посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги; ст. 404. Опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків; ст. 438. Порушення законів та звичаїв війни; ст. 439. Застосування зброї масового знищення; ст. 442. Геноцид; ст. 443. Посягання на життя представника іноземної держави).

У випадках особливої складності або важливості справи, підсудної місцевому суду, - апеляційний суд Автономної Республіки Крим, апеляційні суди областей, міст Києва і Севастополя мають право прийняти її до свого провадження.

Що являє собою Президія апеляційних судів і які у неї повноваження?

До президії апеляційного суду входять голова суду, його заступники, а також судді, кількісний склад яких визначається рішенням загальних зборів суддів цього суду. Судді обираються до складу президії загальними зборами суддів цього суду шляхом таємного голосування.

Президія апеляційного суду:

1) розглядає питання організації діяльності суду, судових палат та апарату суду;

2) за поданням голови апеляційного суду затверджує персональний склад судових палат, визначає кількість заступників голів судових палат;

3) заслуховує інформацію голів судових палат щодо діяльності судових палат;

4) розглядає матеріали узагальнення судової практики та аналізу судової статистики, приймає відповідні рекомендації;

5) розглядає питання організаційного забезпечення діяльності суду та виробляє пропозиції щодо його поліпшення;

6) розглядає питання роботи з кадрами суддів і працівників апарату суду та підвищення їх кваліфікації;

7) заслуховує інформацію голів місцевих судів щодо організації діяльності цих судів;

8) надає методичну допомогу місцевим судам з метою забезпечення правильного застосування ними законодавства;

9) забезпечує виконання рішень зборів суддів відповідного суду;

10) здійснює інші передбачені законом повноваження (ст. 30 ЗСУ).

Новинки судоустрою

На виконання Конституції України, яка встановлює нову систему судової влади України, Законом «Про судоустрій України» введено не тільки апеляційні суди, а й Касаційний суд України, який сьогодні є радше маловідомою структурою ніж повноцінним судовим органом. Це цілком закономірно, оскільки тим же Законом «Про судоустрій України», передбачено, що утворення Апеляційного та Касаційного судів України має відбутися протягом 6-ти місяців від дати набрання чинності цим законом, тобто до початку 2003 року.

Указом Президента України N 995/2002 від 7 листопада 2002 року встановлено, що кількість суддів Апеляційного суду України становить 50 одиниць, Касаційного суду України - 96 одиниць, Вищого адміністративного суду України - 65 одиниць.

Апеляційний суд України

Апеляційний суд України розглядає справи, віднесені до його підсудності, в апеляційному порядку відповідно до вимог процесуального закону (ст. 26 ЗСУ).

Апеляційний суд України діє у складі:

- судової палати у цивільних справах;
- судової палати у кримінальних справах;
- військової судової палати.

Касаційний суд України

Касаційний суд України діє у складі суддів, обраних на посаду безстроково, голови суду та його заступників.

У складі Касаційного суду України діють:

- судова палата у цивільних справах;
- судова палата у кримінальних справах;
- військова судова палата.

Касаційний суд України:

1) розглядає в касаційному порядку справи, віднесені до його підсудності, а також інші справи у випадках, визначених процесуальним законом;

2) веде та аналізує судову статистику, вивчає й узагальнює судову практику;
3) надає методичну допомогу у застосуванні законодавства судам нижчого рівня;

4) здійснює інші повноваження, передбачені законом.

Розгляд справ у Касаційному суді України здійснюється колегіями у складі не менше трьох суддів (ст. 32-33 ЗСУ).

Вищі спеціалізовані суди

Спеціалізовані суди утворюються Президентом України відповідно до Закону «Про судоустрій України». Їх вищими органами є відповідно Вищий господарський суд України, Вищий адміністративний суд України, а також інші відповідні вищі спеціалізовані суди, що утворюються Президентом України.

Вищі спеціалізовані суди знаходяться у місті Києві.

Вищий спеціалізований суд:

1) розглядає в касаційному порядку справи відповідної судової юрисдикції, а також інші справи у випадках, визначених процесуальним законом;

2) веде та аналізує судову статистику, вивчає й узагальнює судову практику;

3) надає методичну допомогу судам нижчого рівня з метою однакового застосування норм Конституції України та законів у судовій практиці на основі її узагальнення та аналізу судової статистики; дає спеціалізованим судам нижчого рівня рекомендаційні роз'яснення з питань застосування законодавства щодо вирішення справ відповідної судової юрисдикції;

4) здійснює інші повноваження, передбачені законом.

Розгляд справ у вищому спеціалізованому суді здійснюється колегіально.

У вищих спеціалізованих судах утворюється та діє Пленум вищого спеціалізованого суду.

Пленум вищого спеціалізованого суду:

1) дає роз'яснення з питань застосування спеціалізованими судами законодавства при вирішенні справ відповідної судової юрисдикції;

2) затверджує склад Науково-консультативної ради при вищому спеціалізованому суді та положення про неї; затверджує склад редакційної колегії друкованого органу вищого спеціалізованого суду;

3) визначає кількісний склад суддів - членів президії вищого спеціалізованого суду;

4) заслуховує інформацію голови вищого спеціалізованого суду про діяльність відповідних спеціалізованих судів, а також повідомлення заступників голови вищого спеціалізованого суду та голів апеляційних і місцевих спеціалізованих судів про практику вирішення судових справ;

5) вносить в установленому порядку пропозиції щодо необхідності змін чинного законодавства;

6) приймає рішення про звернення до Конституційного Суду України з поданням щодо офіційного тлумачення Конституції України;

7) розглядає та вирішує інші питання, віднесені законом до його повноважень.

Пленум вищого спеціалізованого суду скликається не рідше двох разів на рік.

Верховний Суд України – найвищий судовий орган

Верховний Суд України є найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції. Верховний Суд України здійснює правосуддя, забезпечує однакове застосування законодавства усіма судами загальної юрисдикції.

Верховний Суд України:

- розглядає у касаційному порядку рішення загальних судів у справах, віднесених до його підсудності процесуальним законом; переглядає в порядку повторної касації усі інші справи, розглянуті судами загальної юрисдикції в касаційному порядку; у випадках, передбачених законом, розглядає інші справи, пов'язані з виключними обставинами;
- дає судам роз'яснення з питань застосування законодавства на основі узагальнення судової практики та аналізу судової статистики; у разі необхідності визнає не чинними роз'яснення Пленуму вищого спеціалізованого суду, зазначені в пункті 1 частини другої статті 44 цього Закону;
- дає висновок щодо наявності чи відсутності в діяннях, у яких звинувачується Президент України, ознак державної зради або іншого злочину; надає за зверненням Верховної Ради України письмове подання про неможливість виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я;
- звертається до Конституційного Суду України у випадках виникнення у судів загальної юрисдикції при здійсненні ними правосуддя сумнівів щодо конституційності законів, інших правових актів, а також щодо офіційного тлумачення Конституції України (254к/96-ВР) та законів;
- веде та аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику, знайомиться в судах з практикою застосування законодавства;
- у межах своїх повноважень вирішує питання, що впливають з міжнародних договорів України; представляє суди загальної юрисдикції у зносинах з судами інших держав;
- здійснює інші повноваження, передбачені законом (ст. 47 ЗСУ).

У якому складі діє Верховний Суд України?

Верховний Суд України очолює Голова Верховного Суду України. До складу Верховного Суду України входять судді Верховного Суду України, об-

рані на посаду безстроково, кількість яких встановлюється указом Президента України за поданням Голови Верховного Суду України, погодженим з Радою суддів України. До складу судових палат, що здійснюють розгляд справ з питань юрисдикції спеціалізованих судів, призначаються судді, які мають стаж суддівської діяльності у відповідному вищому суді не менше трьох років, або відповідному апеляційному спеціалізованому суді не менше п'яти років.

У складі Верховного Суду України діють:

- Судова палата у цивільних справах;
- Судова палата у кримінальних справах;
- Судова палата у господарських справах;
- Судова палата в адміністративних справах.

У складі Верховного Суду України діє Військова судова колегія.

Для вирішення внутрішніх організаційних питань діяльності Верховного Суду України діє Президія Верховного Суду України.

У Верховному Суді України діє Пленум Верховного Суду України.

При Верховному Суді України утворюється Науково-консультативна рада, статус якої визначається відповідно до цього Закону.

Верховний Суд України має офіційний друкований орган та може бути співзасновником інших друкованих видань (ст. 48 ЗСУ).

Що таке Пленум Верховного Суду України і які у нього повноваження?

Пленум Верховного Суду України є колегіальним органом, повноваження якого визначаються Конституцією України та цим Законом. До складу Пленуму Верховного Суду України входять усі судді Верховного Суду України, голови вищих спеціалізованих судів, їх перші заступники, голова Касаційного суду України та голова Апеляційного суду України.

Пленум Верховного Суду України:

- відповідно до Конституції України обирає на посаду та звільняє з посади шляхом таємного голосування Голову Верховного Суду України, а також здійснює призначення та звільнення суддів з інших адміністративних посад у Верховному Суді України в порядку, встановленому цим Законом;
- утворює судові палати Верховного Суду України, визначає їх кількісний склад, призначає голів судових палат та їх заступників;
- визначає кількісний склад суддів Президії Верховного Суду України та обирає їх в порядку, передбаченому законом про судоустрій;
- призначає на посаду з числа суддів Верховного Суду України за поданням Голови Верховного Суду України та звільняє з посади секретаря Пленуму Верховного Суду України;

- заслушує інформації Голови Верховного Суду України, голів судових палат Верховного Суду України, голів вищих спеціалізованих судів, Касаційного суду України та апеляційних судів щодо організації роботи судових палат та діяльності відповідних судів;
- дає роз'яснення судам загальної юрисдикції з питань застосування законодавства, у разі потреби визнає не чинними відповідні роз'яснення вищих спеціалізованих судів;
- приймає рішення про звернення до Конституційного Суду України з питань конституційності законів та інших правових актів, а також щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів;
- відповідно до Конституції України схвалює висновок щодо наявності чи відсутності в діяннях, у яких звинувачується Президент України, ознак державної зради або іншого злочину, а також ухвалює подання до Верховної Ради України про неможливість виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я;
- затверджує Регламент Пленуму Верховного Суду України;
- здійснює інші повноваження, передбачені законом.

Засідання Пленуму Верховного Суду України є повноважним за умови присутності на ньому не менш як двох третин складу Пленуму. У роботі Пленуму Верховного Суду України беруть участь Голова Вищої ради юстиції, Генеральний прокурор України та Міністр юстиції України.

Пленум Верховного Суду України скликається за необхідністю, але не менш як один раз на три місяці. Про час скликання Пленуму та питання, що виносяться на його розгляд, учасники засідання Пленуму повідомляються не пізніше як за десять днів до засідання.

Проекти постанов Пленуму Верховного Суду України щодо надання роз'яснення з питань застосування законодавства при вирішенні судових справ повинні бути надіслані Генеральному прокурору України та Міністру юстиції України не пізніше як за десять днів до засідання.

Засідання Пленуму веде Голова Верховного Суду України, а у разі його відсутності - Перший заступник або інший заступник Голови Верховного Суду України відповідно до Регламенту (ст. 55 ЗСУ).

Що потрібно знати про судові палати Верховного Суду України? **Судові палати Верховного Суду України:**

- здійснюють судочинство у справах, віднесених до їх відання, в порядку, встановленому процесуальним законом;
- аналізують судову статистику та вивчають судову практику;
- готують проекти постанов Пленуму Верховного Суду України;
- здійснюють інші повноваження, передбачені законом.

Судова палата Верховного Суду України утворюється за рішенням Пленуму Верховного Суду України за поданням Голови Верховного Суду України. Судову палату Верховного Суду України очолює голова Судової палати.

Що таке Президія Верховного Суду України і які її повноваження?

Президія Верховного Суду України діє у складі Голови Верховного Суду України, його заступників, голів судових палат, секретаря Пленуму Верховного Суду України та суддів Верховного Суду України, кількісний склад яких визначається Пленумом Верховного Суду України.

Судді Верховного Суду України обираються до складу Президії Верховного Суду України за поданням Голови Верховного Суду України чи за пропозицією суддів Верховного Суду України Пленумом Верховного Суду України шляхом таємного голосування строком на п'ять років. Обраним вважається суддя, за якого подано більшість голосів суддів, присутніх на засіданні Пленуму. У такому ж порядку судді звільняються достроково від обов'язків члена Президії.

Президія Верховного Суду України:

1) розглядає питання організації діяльності Верховного Суду України, судових палат та апарату Верховного Суду України;

2) затверджує персональний склад судових палат; заслушує інформацію голів судових палат і Військової судової колегії про їх діяльність;

3) розглядає матеріали узагальнення судової практики та аналізу судової статистики, приймає відповідні рекомендації;

4) розглядає питання фінансування та організаційного забезпечення діяльності Верховного Суду України і виробляє пропозиції щодо їх поліпшення; схвалює пропозиції до проекту Державного бюджету України щодо фінансування діяльності Верховного Суду України;

5) розглядає питання роботи з кадрами суддів і працівників апарату Верховного Суду України та підвищення їх кваліфікації;

6) затверджує положення про преміювання суддів і працівників апарату Верховного Суду України, про надання матеріальної допомоги; встановлює надбавки до посадових окладів суддів, які займають адміністративні посади;

7) заслушує інформацію голів апеляційних загальних судів, Касаційного суду України та вищих спеціалізованих судів щодо організації роботи цих судів;

8) виробляє пропозиції щодо кількості суддів у відповідних судах на основі нормативів навантаження суддів у судах усіх рівнів;

9) вирішує питання щодо заснування друкованих видань Верховного Суду України та заслушує звіти про роботу редакційних колегій цих органів; затверджує за поданням Голови Верховного Суду України положення про

Науково-консультативну раду при Верховному Суді України та її персональний склад;

10) вносить на розгляд Пленуму Верховного Суду України питання відповідно до його Регламенту;

11) здійснює інші повноваження, передбачені законом.

Засідання Президії Верховного Суду України проводяться не менш як один раз на два місяці. Засідання Президії є повноважним за умови присутності на ньому не менш як двох третин її складу.

Постанови Президії приймаються відкритим чи таємним голосуванням більшістю голосів членів Президії, присутніх на засіданні, і підписуються Головою Верховного Суду України або його заступником, який головував на засіданні. У засіданнях Президії, на яких розглядаються питання діяльності спеціалізованих судів, беруть участь голови вищих спеціалізованих судів.

Пленум Верховного Суду України та його повноваження.

Пленум Верховного Суду України є колегіальним органом, повноваження якого визначаються Конституцією України та цим Законом. До складу Пленуму Верховного Суду України входять усі судді Верховного Суду України, голови вищих спеціалізованих судів, їх перші заступники, голова Касаційного суду України та голова Апеляційного суду України.

Пленум Верховного Суду України:

- відповідно до Конституції України обирає на посаду та звільняє з посади шляхом таємного голосування Голову Верховного Суду України, а також здійснює призначення та звільнення суддів з інших адміністративних посад у Верховному Суді України в порядку, встановленому Законом;
- утворює судові палати Верховного Суду України, визначає їх кількісний склад, призначає голів судових палат та їх заступників;
- визначає кількісний склад суддів Президії Верховного Суду України та обирає їх в порядку, передбаченому цим Законом;
- призначає на посаду з числа суддів Верховного Суду України за поданням Голови Верховного Суду України та звільняє з посади секретаря Пленуму Верховного Суду України;
- заслуховує інформації Голови Верховного Суду України, голів судових палат Верховного Суду України, голів вищих спеціалізованих судів, Касаційного суду України та апеляційних судів щодо організації роботи судових палат та діяльності відповідних судів;
- дає роз'яснення судам загальної юрисдикції з питань застосування законодавства, у разі потреби визнає нечинними відповідні роз'яснення вищих спеціалізованих судів;

- приймає рішення про звернення до Конституційного Суду України з питань конституційності законів та інших правових актів, а також щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів;
- відповідно до Конституції України (254к/96-ВР) схвалює висновок щодо наявності чи відсутності в діяннях, у яких звинувачується Президент України, ознак державної зради або іншого злочину, а також ухвалює подання до Верховної Ради України про неможливість виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я;
- затверджує Регламент Пленуму Верховного Суду України;
- здійснює інші повноваження, передбачені законом.

Засідання Пленуму Верховного Суду України є повноважним за умови присутності на ньому не менш як двох третин складу Пленуму.

У роботі Пленуму Верховного Суду України беруть участь Голова Вищої ради юстиції, Генеральний прокурор України та Міністр юстиції України.

Пленум Верховного Суду України скликається з потреби, але не менш як один раз на три місяці.

А навіщо існує Конституційний Суд України і які його повноваження?

Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні. Тобто саме Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції та законів України.

Складається Конституційний Суд з вісімнадцяти суддів.

Конституційний Суд України приймає рішення та дає висновки у справах щодо:

1) конституційності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

2) відповідності Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість;

3) додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту в межах, визначених статтями 111 та 151 Конституції України;

4) офіційного тлумачення Конституції та законів України.

Хто може бути суб'єктом звернення до Конституційного Суду?

Вирішення питань про відповідність Конституції України законів та інших правових актів Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради АР Крим розглядається Конституційним Судом за зверненнями:

- Президента України;
- не менш як 45 народних депутатів України, Верховного Суду України;
- Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
- Верховної Ради АР Крим.

Рішення про офіційне тлумачення Конституції та законів України приймається і за зверненням громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства та юридичних осіб.

СУДДІ

Хто може стати професійним суддею в Україні?

На посаду судді може бути рекомендований кваліфікаційною комісією суддів громадянин України, не молодший двадцяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж роботи в галузі права не менш як три роки, проживає в Україні не менш як десять років і володіє державною мовою (ст. 59 ЗСУ).

На посаду судді спеціалізованого суду може бути рекомендований відповідною кваліфікаційною комісією суддів громадянин України, не молодший тридцяти років, який проживає в Україні не менш як десять років, володіє державною мовою, має вищу освіту у галузі знань, що охоплюються межами юрисдикції відповідного спеціалізованого суду, та стаж роботи за спеціальністю не менше п'яти років.

Порядок добору кандидатів у судді, їх призначення чи обрання суддею, а також додаткові вимоги до окремих категорій суддів щодо стажу, віку та їх професійного рівня визначаються Законом «Про судоустрій».

Кожен, хто відповідає встановленим вимогам до кандидата в судді, має право звернутися до відповідної кваліфікаційної комісії суддів із заявою про рекомендацію його для призначення чи обрання професійним суддею.

Перше призначення на посаду професійного судді строком на п'ять років здійснюється Президентом України на підставі рекомендації відповідної кваліфікаційної комісії суддів за поданням Вищої ради юстиції. Усі інші судді обираються безстроково Верховною Радою України на підставі рекомендації Вищої кваліфікаційної комісії суддів України за поданням Голови Верховного Суду України (голови відповідного вищого спеціалізованого суду) (ст. 61 ЗСУ).

Що таке кваліфікаційна комісія суддів і яка її роль у системі судоустрою?

Кваліфікаційна комісія формується за спеціальними процедурами відповідно до Закону «Про судоустрій» і відіграє важливу роль у формуванні кваліфікованого та чесного суддівського корпусу.

Кваліфікаційна комісія суддів:

1) перевіряє відповідність кандидатів у судді вимогам, встановленим законом, проводить їх кваліфікаційне атестування і дає висновок про підготовленість до судової роботи кожного кандидата, який пропонується на посаду судді; дає висновки про звільнення з посади судді;

2) проводить кваліфікаційну атестацію суддів відповідних судів і присвоює суддям кваліфікаційні класи (не вище другого);

3) розглядає звернення та подання про дисциплінарну відповідальність суддів місцевих судів, проводить пов'язані з цим службові перевірки, за наявності підстав порушує дисциплінарне провадження і вирішує питання про дисциплінарну відповідальність судді;

4) припиняє перебування у відставці суддів місцевих судів;

5) здійснює інші повноваження, передбачені законом.

Кваліфікаційна комісія суддів має право для здійснення своїх повноважень витребувати та одержувати необхідну інформацію від голів судів, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, а також громадян та їх об'єднань. Посадові особи, які безпідставно відмовляють у наданні інформації чи ухиляються від її надання, несуть передбачену законом відповідальність (ст. 77 ЗСУ).

Як забезпечується незалежність суддів?

Оскільки правосуддя має бути абсолютно об'єктивним, судді, які його здійснюють, мають бути достатньо незалежні від впливів на них з боку самої влади, політичних структур, кримінальних угруповань, окремих громадян тощо.

Незалежність суддів забезпечується:

- спеціальною процедурою призначення та звільнення з посади;
- захистом судді від арешту чи затримання;
- встановленням покарання за спроби вчинення тиску чи іншого впливу на суддю або членів його сім'ї;
- встановленням достатнього матеріального забезпечення діяльності судді як під час його трудової діяльності, так і після його виходу на пенсію за віком чи у відставку.

Що означає «спеціальна процедура» призначення чи звільнення судді?

Судді усіх категорій судів, крім Конституційного Суду України, обираються на свою посаду Верховною Радою України безстроково (довічно). Лише перше призначення на посаду судді здійснюється Президентом України терміном на 5 років. Внесення подання про призначення суддів та звільнення їх з посад належить до компетенції Вищої ради юстиції. Закон встановлює кваліфікаційні вимоги до кандидата на посаду судді. Це має бути грома-

дянин України, не молодший 25 років, який має вищу юридичну освіту і стаж роботи у галузі права не менш як три роки, проживає в Україні не менш як 10 років та володіє державною мовою.

Звільнення судді з посади можливе лише у таких випадках:

- закінчення строку, на який його обрано чи призначено;
- досягнення суддею 65 років;
- неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
- порушення суддею вимог щодо несумісності;
- порушення суддею присяги;
- набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього;
- припинення його громадянства;
- визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим;
- подання суддею заяви про відставку або про звільнення за власним бажанням.

Як Визначаються вимоги щодо несумісності?

Професійні судді не можуть належати до політичних партій та профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої.

Невже суддя не може бути затриманим чи заарештованим?

Відповідно до Конституції та Закону України «Про статус суддів», судді - недоторканні. Недоторканність судді поширюється на його житло, службове приміщення, транспорт і засоби зв'язку, кореспонденцію, належне йому майно і документи.

Суддя не може бути без згоди Верховної Ради України затриманий чи заарештований до винесення обвинувального вироку судом.

Суддя не може бути затриманий за підозрою у вчиненні злочину, а також підданий приводу чи примусово доставлений у будь-який державний орган в порядку провадження у справах про адміністративні правопорушення. Суддя, затриманий за підозрою у вчиненні злочину чи адміністративного правопорушення, стягнення за яке накладається у судовому порядку, повинен бути негайно звільнений після з'ясування його особи.

Кримінальна справа щодо судді Конституційного Суду України та будь-якого суду загальної юрисдикції розглядається у першій інстанції апеляційним судом.

А як же вплинути на несумлінного суддю?

Суддя притягується до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку, а саме за порушення:

законодавства при розгляді судових справ;
вимог щодо несумісності, передбачених Конституцією та Законом «Про Статус суддів»;

обов'язків, визначених статтею 6 Закону «Про статус суддів» (далі ЗСС), у тому числі вчинення дій, що ганьблять звання судді й можуть викликати сумнів у його об'єктивності, неупередженості та незалежності.

Скасування або зміна судового рішення не тягне за собою дисциплінарної відповідальності судді, який брав участь у винесенні цього рішення, якщо при цьому не було допущено навмисного порушення закону чи несумлінності, що потягло за собою істотні наслідки (ст. 31 ЗСС).

До суддів застосовуються такі дисциплінарні стягнення:

- догана;
- пониження кваліфікаційного класу.

За наслідками дисциплінарного провадження відповідна кваліфікаційна комісія суддів може прийняти рішення про направлення рекомендації до Вищої ради юстиції для вирішення питання про внесення подання про звільнення судді з посади.

Якими можуть бути підстави дисциплінарного провадження щодо судді?

Підставами для порушення дисциплінарного провадження щодо судді можуть бути:

- подання Міністерства юстиції України та його органів на місцях за наслідками перевірки заяв і повідомлень громадян;
- подання голови відповідного суду, посадових осіб державних органів, установ, організацій, органів місцевого самоврядування;
- повідомлення в засобах масової інформації.

Не можуть бути підставами для порушення дисциплінарного провадження заяви та повідомлення, що не містять відомостей про наявність підстав, передбачених Законом «Про статус суддів», а також анонімні заяви та повідомлення (ст. 34 ЗСС).

Повноваження судді можуть бути зупинені у зв'язку з:

- пред'явленням судді обвинувачення у вчиненні злочину;
- розглядом дисциплінарної справи з підстав, визначених у статті 5 цього Закону;
- порушенням щодо нього процедури імпічменту Верховною Радою України (ст. 38 ЗСС).

Чи можливе звільнення судді з посади і як це відбувається?

Суддю може бути звільнено з посади в порядку дисциплінарного провадження за:

1) неналежне виконання обов'язків, передбачених статтею 6 Закону «Про статус суддів», якщо до нього раніше застосовувались дисциплінарні стягнення;

2) грубе порушення службових обов'язків;

3) вчинення аморального проступку, несумісного з зайняттям посади судді;

4) порушення вимог щодо несумісності;

5) з підстав, передбачених пунктами 4 (прогул без поважних причин), 5 (нез'явлення на роботу протягом більш як 4 місяці внаслідок тимчасової непрацездатності) та 7 (появи на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння) статті 40 Кодексу законів про працю України.

Повноваження судді також можуть бути тимчасово зупинені у зв'язку з пред'явленням судді звинувачення у вчиненні злочину або у зв'язку з розглядом дисциплінарної справи щодо нього.

Верховна Рада України зупиняє повноваження судді, позбавляє його недоторканності й дає згоду на притягнення його до кримінальної відповідальності.

Суддя також може бути звільнений з посади за невідповідність рівня професійних знань. У разі виявлення невідповідного для здійснення правосуддя рівня професійних знань судді кваліфікаційна комісія суддів своїм рішенням відкладає атестацію і надає судді строк для підвищення професійної кваліфікації та набуття відповідних знань, але не більше шести місяців.

Якщо після закінчення встановленого строку кваліфікаційна комісія знову зробить висновок про невідповідність рівня професійних знань судді його посаді, вона приймає рішення, яким повідомляє про це голову відповідного суду та Верховну Раду для вирішення питання про звільнення судді з посади.

А якими документами регламентується порядок звернення до судових органів?

Порядок звернення до судових органів визначається такими законодавчими актами: Цивільно-процесуальним кодексом України, Кримінально-процесуальним кодексом України, Законом «Про Конституційний Суд».

Як все-таки порушити цивільну справу в суді?

Суд розпочинає розгляд цивільної справи:

1) за заявою особи, яка звертається за захистом свого права або інтересу, який охороняється законом;

2) за заявою прокурора;

3) за заявою органів державного управління, профспілок, державних підприємств, установ, організацій, колгоспів, інших кооперативних організа-

цій, їх об'єднань, інших громадських організацій або окремих громадян у випадках, коли за законом вони можуть звертатися до суду за захистом прав та інтересів інших осіб;

4) за заявою органів Антимонопольного комітету України з питань, віднесених законодавчими актами до їх компетенції.

У справах позовного провадження подаються позовні заяви, у справах, що виникають з адміністративно-правових відносин, і в справах окремого провадження - скарги та заяви.

А які справи підвідомчі судам у цивільному процесі?

Судам підвідомчі:

1) справи по спорах, що виникають з цивільних, сімейних, трудових і кооперативних правовідносин, якщо хоча б однією із сторін у спорі є громадянин, за винятком випадків, коли вирішення таких спорів віднесено законом до відання інших органів;

2) справи, що виникають з адміністративно-правових відносин, перелічені у статті 236 ЦПК;

3) справи окремого провадження, перелічені у статті 254 ЦПК.

А хто може бути сторонами у цивільному процесі?

Сторонами в цивільному процесі є позивач (той хто звертається до суду з позовом) та відповідач (той, до кого звернуто позов).

Сторонами можуть бути як фізичні, так і юридичні особи.

Як проходить розгляд цивільних справ у суді?

- Суддя одноособове розглядає всі цивільні справи, підвідомчі суду. Справи по спорах про визначення місця проживання і відібрання дитини, встановлення батьківства, виселення, у разі скасування рішення, постановленого одноособово суддею, розглядаються у колегіальному складі суду.
- Позови пред'являються в суді за місцем проживання відповідача. Позови до державних підприємств, установ, організацій, колгоспів, інших кооперативних організацій, їх об'єднань, інших громадських організацій, що користуються правами юридичної особи, подаються за місцем знаходження їх органу управління.

А як правильно оформити і подати позовну заяву?

Позовна заява подається до суду в письмовій формі і повинна містити в собі:

1) назву суду, до якого подається заява;

2) точну назву позивача і відповідача, їх місце проживання або знаходження, а також назву представника позивача, коли позовна заява подається представником;

3) зміст позовних вимог;
4) виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги;
5) зазначення доказів, що стверджують позов;
6) зазначення ціни позову;
7) підпис позивача або його представника з зазначенням часу подання заяви.

- Позовна заява про розірвання шлюбу повинна містити в собі, крім зазначеного в пунктах 1-7, відомості про рік народження кожного з подружжя, про наявність неповнолітніх дітей, їх прізвище, ім'я та по батькові, при кому з батьків вони знаходяться і пропозиції щодо участі подружжя в утриманні та вихованні дітей після розірвання шлюбу. В позовну заяву може бути також включено вимогу про поділ спільного майна подружжя.
- До позовної заяви додаються письмові докази, а якщо позовна заява подається представником позивача - також довіреність чи інший документ, що стверджує повноваження представника.

Позивач повинен подати позовну заяву з копіями відповідно до кількості відповідачів.

Суддя має право, коли він визнає за необхідне, залежно від складності та характеру справи, затребувати від позивача копії всіх доданих до позовної заяви документів відповідно до кількості відповідачів. Ці правила не поширюються на позовні заяви в трудових справах і в справах про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також втратою годувальника.

У які терміни має бути підготовлено і розглянуто справу?

Закон встановлює, що підготовка справи до судового розгляду повинна бути проведена не більше як у семиденний строк, а у виключних випадках по складних справах цей строк може бути продовжений до двадцяти днів з дня прийняття заяви.

Після закінчення підготовки справи до судового розгляду призначені до слухання справи повинні бути розглянуті в такі строки:

- 1) трудові справи - в семиденний строк;
- 2) справи про стягнення аліментів і про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також втратою годувальника, - у десятиденний строк;
- 3) всі інші справи - у п'ятнадцятиденний строк.

Чи розглядає суд у цивільному процесі справи, що виникають з адміністративно-правових відносин?

Так, суд розглядає такі справи до яких відносяться справи по скаргах на порушення виборчого законодавства;

по скаргах на дії органів і службових осіб у зв'язку з накладенням адміністративних стягнень;

по скаргах громадян на рішення, дії або бездіяльність державних органів, юридичних чи службових осіб у сфері управлінської діяльності тощо.

Що може бути підставою для звернення до суду у цих справах?

Громадянин має право звернутися до суду (військовослужбовець - до військового суду) зі скаргою, якщо вважає, що рішенням, дією або бездіяльністю державного органу, юридичної або службової особи під час здійснення ними управлінських функцій порушено його права чи свободи.

Скаргу в суд може бути подано громадянином, його представником або на прохання громадянина - уповноваженим представником громадської організації, трудового колективу.

До суб'єктів рішення, дії або бездіяльності яких може бути оскаржено до суду (суб'єкти оскарження), належать:

- органи державної виконавчої влади та їх службові особи;
- органи місцевого самоврядування та їх службові особи;
- керівники установ, організацій, підприємств та їх об'єднань незалежно від форм власності;
- керівні органи і керівники об'єднань громадян, а також службові особи, які виконують організаційно-розпорядчі, адміністративно-господарські обов'язки або виконують такі обов'язки за спеціальними повноваженнями.

Чи встановлюються строки для звернення зі скаргою до суду?

Скаргу може бути подано в суд:

- у двомісячний строк, обчислюваний з дня, коли громадянин дізнався або повинен був дізнатися про порушення його прав чи свобод;
- у місячний строк з дня одержання громадянином письмової відповіді про відмову у задоволенні скарги органом, службовою особою вищого рівня по відношенню до того органу, службової особи, що ухвалили рішення чи здійснили дії або допустили бездіяльність, або з дня закінчення місячного строку після подання скарги, якщо громадянином не було одержано на неї письмової відповіді.

Як Визначити останній день закінчення процесуальних строків?

- Строк, обчислюваний роками, закінчується у відповідні місяць і число останнього року строку.
- Строк, обчислюваний місяцями, закінчується у відповідне число останнього місяця строку. Якщо кінець строку, обчислюваного місяця-

ми, припадає на такий місяць, що відповідного числа не має, то строк закінчується в останній день цього місяця.

Коли строки визначаються днями, то їх обчислюють з дня, наступного після того дня, з якого починається строк. Якщо кінець строку припадає на день неробочий, то за останній день строку вважається перший після нього робочий день.

- Перебіг строку, визначеного вказівкою на подію, яка має неминуче наступити, починається наступного дня після настання події.
- Останній день строку триває до 24 години, але коли в цей строк слід було вчинити процесуальну дію в суді, де службові заняття закінчуються раніше, то строк закінчується в момент припинення цих занять.

Строк не вважається пропущеним, якщо до його закінчення скарга або необхідні для суду документи чи грошові суми здано на пошту.

Які справи розглядають у категорії окремого провадження?

Суд розглядає в порядку окремого провадження справи:

- 1) про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним;
- 2) про визнання громадянина безвісно відсутнім чи про оголошення громадянина померлим;
- 3) про усиновлення дітей, які проживають на території України;
- 4) про встановлення неправильності запису в актах громадянського стану;
- 5) про встановлення фактів, що мають юридичне значення;
- 6) про відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника;
- 7) про оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні.

СУДОВІ РІШЕННЯ

Чим завершується розгляд цивільної справи по суті?

Суд, розглянувши цивільну справу по суті, ґрунтуючись на доказах, які були досліджені у судовому засіданні приймає **рішення** яке складається зі вступної, описової, мотивувальної та резолютивної частини.

У вступній частині рішення зазначається час та місце його постановлення, найменування суду, що постановив рішення, склад суду, прізвище секретаря судового засідання, прізвище прокурора, який брав участь у справі, найменування сторін та інших осіб, які брали участь у справі, представника громадської організації або трудового колективу. **Описова частина** повинна містити в собі вказівку на вимоги позивача, заперечення відповідача і пояснення інших осіб, які беруть участь у справі.

У мотивувальній частині рішення повинні бути наведені обставини справи, встановлені судом, докази, на яких ґрунтуються висновки суду, до-

води, за якими суд відхиляє ті чи інші докази, а також закони, якими керувався суд.

Резолютивна частина рішення має містити в собі висновок суду про задоволення позову або про відмову в позові повністю чи частково, вказівку на розподіл судових витрат, строк і порядок оскарження рішення.

У резолютивній частині рішення по справі про розірвання шлюбу суд, окрім того, повинен:

- визначити, при кому з подружжя, що розлучається, і хто з дітей залишається, а також з кого з батьків і в якому розмірі стягуються кошти на утримання дітей;
- встановити порядок поділу майна в натурі або в частковому відношенні між подружжям, що розлучається;
- визначити суму в передбачених законодавством про державне мито розмірах, яка підлягає сплаті подружжям (одним з подружжя або обома) при реєстрації розірвання шлюбу.

Постановлене рішення викладається в письмовій формі головуючим або одним із суддів при колегіальному розгляді справи і підписується всім складом суду, який бере участь у постановленні рішення.

ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Цивільно-процесуальним кодексом встановлюються правила, за якими підлягають виконанню:

- 1) рішення, ухвали і постанови судів у цивільних справах, а також постанови народних суддів про стягнення аліментів;
- 2) вироки, ухвали і постанови судів у кримінальних справах в частині майнових стягнень;
- 3) постанови судді або суду в частині майнових стягнень у справах про адміністративні правопорушення;
- 4) мирові угоди, затверджені судом;
- 5) постанови прокурора про виселення в адміністративному порядку громадян, які самоправно зайняли жиле приміщення або проживають у будинках, що загрожують обвалом;
- 6) виконавчі написи нотаріусів;
- 7) рішення арбітражного суду в передбачених законом випадках;
- 8) рішення Міжнародного комерційного арбітражного суду і Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України, арбітражів (третейських судів), спеціально утворюваних для розгляду окремих справ;
- 9) не сплачені в строк платіжні вимоги, акцептовані платником;
- 10) рішення товариських судів про майнові стягнення;

- 11) рішення третейських судів;
- 12) рішення комісій з трудових спорів;
- 13) постанови профспілкових комітетів підприємств, установ, організацій по спорах про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом чи іншим ушкодженням здоров'я або втратою годувальника;
- 14) постанови адміністративних органів або службових осіб, яким законом надано право провадити стягнення з громадян у безспірному порядку;
- 15) рішення виконавчих комітетів районних, міських, районних у містах Рад народних депутатів про примусовий продаж другого будинку, що належить громадянину на праві особистої власності;
- 16) рішення виконавчих комітетів міських, селищних і сільських Рад народних депутатів про стягнення з державних підприємств, установ, організацій, колгоспів, інших кооперативних організацій, їх об'єднань, інших громадських організацій шкоди за потрави посівів і пошкодження насаджень;
- 17) рішення іноземних судів у передбачених законом випадках;
- 18) постанови комісії в справах неповнолітніх щодо грошових стягнень;
- 19) рішення державних органів, прийняті з питань володіння і користування культовими будівлями та майном;
- 20) рішення комісій Рад народних депутатів з питань поновлення прав реабілітованих;
- 21) рішення Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень у передбачених законодавчими актами випадках;
- 22) судові рішення виконуються після того, як вони набрали законної сили, за винятком випадків негайного їх виконання.

Що таке виконавчі документи?

Виконавчими документами є:

- 1) виконавчі листи;
 - 2) виконавчі написи нотаріусів;
 - 3) накази арбітражного суду, рішення Міжнародного комерційного арбітражного суду та Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України;
 - 4) посвідчення комісій з трудових спорів підприємств, установ, організацій;
 - 5) інші рішення і постанови, передбачені статтею 348 ЦПК.
- По кожному рішення, яке набрало законної сили, видається один виконавчий лист.

Які вимоги встановлюються до змісту виконавчого листа?

У виконавчому листі зазначається:

- 1) найменування суду, який видав виконавчий лист;

- 2) справа, по якій видано виконавчий лист;
- 3) час постановлення рішення;
- 4) резолютивна частина рішення (дослівно);
- 5) час набуття рішенням законної сили;
- 6) час видачі виконавчого листа; повне найменування стягувача, боржника та їх адреси.

Хто і як забезпечує виконання судових рішень?

Виконання судових рішень викладених у виконавчих документах здійснює судовий виконавець.

Виконання здійснює судовий виконавець того суду, в районі діяльності якого знаходиться майно боржника або боржник постійно проживає чи працює.

Судовий виконавець починає виконавчі дії на усну або письмову заяву стягувача, прокурора, осіб, які мають право звертатися до суду з заявами на захист прав та охоронюваних законом інтересів інших осіб, органів Анти-монопольного комітету України на підставі належно виданих виконавчих документів.

Рішення суду в справі, в якій хоча б однією із сторін є громадянин, може бути пред'явлене для примусового виконання протягом трьох років з моменту набрання ним законної сили, а в усіх інших справах - протягом одного року.

До яких дій може вдатися судовий виконавець, коли боржник не хоче добровільно виконувати рішення суду?

Судовий виконавець удається до примусового виконання, якщо боржник не виконає добровільно судового рішення у встановлений строк.

Заходами примусового виконання є:

- 1) звернення стягнення на майно боржника накладенням арешту і продажем майна;
- 2) звернення стягнення на майно і грошові суми боржника, що знаходяться в інших осіб;
- 3) звернення стягнення на заробітну плату або інший заробіток, пенсію та стипендію боржника;
- 4) вилучення у боржника і передача стягувачеві певних предметів, зазначених у рішенні суду;
- 5) інші заходи, передбачені рішенням суду.

Перелічених заходів примусового виконання судовий виконавець повинен вжити не пізніше десяти днів з дня закінчення строку на добровільне виконання.

В разі відмови боржника допустити судового виконавця в приміщення, судовий виконавець, коли це необхідно, запрошує представника міліції або представника виконавчого комітету селищної, сільської Ради народних депутатів, а також понятого, у присутності яких відкриває приміщення.

Якщо при виконанні рішення судовому виконавцеві вчинено опір, судовий виконавець у присутності понятих складає про це акт і для усунення перешкод звертається за допомогою до органів внутрішніх справ. Складений судовим виконавцем акт передається судді для вирішення питання про відповідальність осіб, які вчинили опір судовому виконавцеві.

Судовий виконавець, приступаючи до примусового виконання, зобов'язаний роз'яснити сторонам їх процесуальні права й обов'язки.

Чи можливе припинення виконання судового рішення?

Виконання рішення припиняється у випадках:

- 1) прийняття судом письмової відмови стягувача від стягнення;
- 2) скасування актів, що були підставою виконання;
- 3) затвердження судом мирової угоди між боржником і стягувачем;
- 4) смерті стягувача або боржника, якщо передбачені рішенням права або обов'язки не переходять до правонаступника померлого;
- 5) закінчення зазначеного законом строку давності.

На ухвалу судді про припинення виконання може бути подано скаргу, внесено окреме подання.

У разі припинення виконання всі вжиті судовим виконавцем заходи для примусового виконання (опис майна, арешт майна тощо) відміняються, а виконавчий документ повертається стягувачеві з написом про виконання або із зазначенням обставин, з яких рішення не може бути виконане. Припинене виконавче провадження не може бути розпочато знову.

Яким чином забезпечується виконання рішень суду?

Якщо боржник не в змозі виплатити суми стягнень, визначені судом, стягнення провадиться шляхом опису майна боржника, опечатування і продажу його.

Стягнення звертається як на особисте майно боржника, так і на його частку в спільній власності, в спільній власності подружжя, а так само в майні колгоспного двору або господарства громадян, які займаються індивідуальною трудовою діяльністю в сільському господарстві.

Майно боржника описується в кількості, необхідній для задоволення стягнення і покриття витрат, пов'язаних з виконанням рішення.

При проведенні опису боржник вправі вказати майно, на яке слід звернути стягнення в першу чергу. Судовий виконавець зобов'язаний задовольнити заяву боржника, якщо вона не порушує інтересів стягувача і не перешкоджає виконанню рішення.

Стягнення може накладатись і на грошові вклади боржника і на його будинок, який може бути виставлено на продаж.

Аналогічно стягнення накладаються і на юридичних осіб незалежно від форм власності.

Варто пам'ятати, що оголошення судом рішення на вашу користь не веде зразу до його виконання. Для його виконання ви маєте запуснути механізм судового виконання рішення через виконавчий документ і судового виконавця.

ДОДАТКИ

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ФОРМУВАННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

1. Конституція України.
2. Закон України «Про судоустрій України», 7 лютого 2002 року, N 3018-III
3. Закон України «Про статус суддів», 15 грудня 1992 року N 2862-XII
4. Закон України «Про Вищу раду юстиції», 15 січня 1998 року, N 22/98-ВР
5. Закон України «Про Конституційний Суд України», 16 жовтня 1996 року, N 422/96-ВР Укази Президента України
6. Закон України «Про Апеляційний суд України, Касаційний суд України та Вищий адміністративний суд України»
7. Господарський процесуальний кодекс України, 6 листопада 1991 року, N 1798-XII;
8. Кримінальний кодекс України, 5 квітня 2001 року, N 2341-III.
9. Кримінально-процесуальний кодекс України,
10. Цивільний процесуальний кодекс України,
11. Кодекс України про адміністративні правопорушення.

НАЙВАЖЛИВІШІ РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ, ЩО РОЗШИРЮЮТЬ ПРАВА ГРОМАДЯН НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ (витяги)³

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянки Дзюби Галини Павлівни щодо офіційного тлумачення частини другої статті 55 Конституції України та статті 248-2 Цивільного процесуального кодексу України (справа громадянки Дзюби Г.П. щодо права на оскарження в суді неправомірних дій посадової особи)

м. Київ

25 листопада 1997 року

1. Частину другу статті 55 Конституції України необхідно розуміти так, що кожен, тобто громадянин України, іноземець, особа без громадянства має гарантоване державою право оскаржити в суді загальної юрисдикції рішення, дії чи бездіяльність будь-якого органу державної влади, органу місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх рішення, дія чи бездіяльність порушують або ущемлюють права і свободи громадянина України, іноземця, особи без громадянства чи перешкоджають їх здійсненню, а тому потребують правового захисту в суді.

Такі скарги підлягають безпосередньому розгляду в судах незалежно від того, що прийнятим раніше законом міг бути встановлений інший порядок їх розгляду (оскарження до органу, посадової особи вищого рівня по відношенню до того органу і посадової особи, що прийняли рішення, вчинили дії або допустили бездіяльність).

³ Джерело: Інформаційна система Верховної Ради України «Законодавство України»

Подання скарги до органу, посадової особи вищого рівня не перешкоджає оскарженню цих рішень, дій чи бездіяльності до суду.

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води)

м. Київ
N 9-зп

25 грудня 1997 року

1. Частину першу статті 55 Конституції України треба розуміти так, що кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку. Суд не може відмовити у правосудді, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх права і свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод.

2. Відмова суду у прийнятті позовних та інших заяв, скарг, оформлених відповідно до чинного законодавства, є порушенням права на судовий захист, яке згідно зі статтею 64 Конституції України не може бути обмежене.

3. Частину другу статті 124 Конституції України необхідно розуміти так, що юрисдикція судів, тобто їх повноваження вирішувати спори про право та інші правові питання, поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. До правовідносин, на які поширюється юрисдикція судів у контексті конституційних звернень, належать також правовідносини, що виникли з факту придбання громадянами України облігацій Державної цільової безпроцентної позики 1990 року, щодо яких відповідно до Закону України «Про державні гарантії заощаджень громадян України» від 21 листопада 1996 року N 537/96-ВР із наступними змінами і доповненнями Україна взяла на себе зобов'язання про компенсацію реальної вартості знецінених державних цінних паперів.

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатова Геннадія Івановича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника)

м. Київ,
Справа N 1-17/2000 N 13-рп/2000

16 листопада 2000 року

1. Положення частини першої статті 59 Конституції України (254к/96-ВР) про те, що «кожен є вільним у виборі захисника своїх прав», в аспекті конституційного звернення громадянина Солдатова Г.І. треба розуміти як конституційне право підозрюваного, обвинуваченого і підсудного при захисті від обвинувачення та особи, яка

притягається до адміністративної відповідальності, з метою отримання правової допомоги вибирати захисником своїх прав особу, яка є фахівцем у галузі права і за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

2. Положення частини другої статті 59 Конституції України про те, що «для забезпечення права на захист від обвинувачення... в Україні діє адвокатура», треба розуміти як одну із конституційних гарантій, що надає підозрюваному, обвинуваченому і підсудному можливість реалізувати своє право вільно вибирати захисником у кримінальному судочинстві адвоката - особу, яка має право на заняття адвокатською діяльністю.

3. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними):

— положення частини першої статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України (1001-05), за яким обмежується право на вільний вибір підозрюваним, обвинуваченим і підсудним як захисника своїх прав, крім адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи;

— положення частини першої статті 268 Кодексу України про адміністративні правопорушення (80731-10, 80732-10), за яким обмежується право на вільний вибір особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, як захисника своїх прав, крім адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

4. Положення частини першої статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України та частини першої статті 268 Кодексу України про адміністративні правопорушення, визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення.

ЗРАЗКИ НАЙБІЛЬШ ТИПОВИХ ЦИВІЛЬНИХ ПОЗОВІВ, ЗАЯВ, СКАРГ

(Тут і далі позови, заяви, скарги взяті із реальної судової практики)

1. Позовна заява про розірвання шлюбу

До місцевого суду Московського району м. Києва

позивач: Карпенко Марія Степанівна, 1960 р. народження, яка мешкає за адресою:

відповідач: Карпенко Олег Васильович, 1960 р. народження, який мешкає за адресою:

ПОЗОВНА ЗАЯВА

17 лютого 1984 року я вступила до шлюбу з відповідачем, Карпенком Олегом Васильовичем, і проживала разом з ним до вересня місяця 1996 року.

Від цього шлюбу маю сина, Карпенка Ігоря Олеговича, 6 квітня 1987 року народження.

Спільне життя з відповідачем не склалося: у жовтні 1996 року відповідач заявив, що тривалий час (близько 2 років) підтримує зв'язки з іншою жінкою, веде з нею спільне господарство. Останні два роки відповідач не підтримує матеріально мене і сина.

Шлюбні відносини між нами припинені з жовтня 1996 року, загальне господарство нами не ведеться.

Подальше спільне життя і збереження сім'ї вважаю не можливим. Спору про розділ майна, що є нашою спільною власністю, у нас не виникає. Згоди про утримання сина між нами досягнуто.

Відповідно до ст. 38 КпШС України, -

Прошу:

Розірвати шлюб, укладений між мною та Карпенком Олегом Васильовичем, заєреєстрований 17.02.1984р. у відділі реєстрації актів громадського стану Московського району м. Києва, актовий запис № 734.

Додаток

1. Копія свідоцтва про шлюб.
2. Копія свідоцтва про народження дитини.
3. Довідка про заробітну плату позивача.
4. Довідка про заробітну плату відповідача.
5. Документ про сплату державного мита.
6. Копія позовної заяви.

20 листопада 1996 року

Підпис (Карпенко)

2. Зразок скарги на неправомірні дії чи бездіяльність органів і посадових осіб.

До Залізничного суду м. Києва .
Михайленко Олексія Павловича,
який мешкає за адресою _____
відповідач:
начальник Залізничного РУ ГУ МВС
України в м. Києві
Павлюк С. П.,
Адреса _____

СКАРГА:

15 січня 1997 року начальник Залізничного РУ ГУ МВС України у м. Києві Павлюк С.П. відмовив мені у видачі дозволу на придбання мисливської рушниці. Дії начальника районного управління Головного управління МВС України у м. Києві вважаю неправомірними, позаяк я подав усі документи, необхідні для видачі дозволу на придбання і зберігання мисливської рушниці, забезпечив умови для її зберігання; будь-які обставини, що перешкоджають безпечному користуванню та поводженню зі зброєю відсутні.

25 січня 1997 року я звернувся зі скаргою на ці дії до Головного управління МВС України у м. Києві, але відповіді у встановлений термін не одержав.

На підставі статті 248-1 ЦПК України,-

Прошу:

1. Зобов'язати начальника Залізничного РУ ГУ МВС України у м. Києві усунути допущене порушення мого права і видати мені дозвіл на придбання і зберігання мисливської рушниці.

2. У порядку підготовки справи до слухання витребувати матеріали по моїй скарзі від Головного управління МВС України у м. Києві.

Додаток

1. Письмова відмова.
2. Письмові докази неправомірності дій службової особи.
3. Копія скарги.
4. Квитанція про сплату державного мита.

1 березня 1997 року

підпис (Михайленко О. П.)

3. Зразок апеляційної скарги

Київський міський апеляційний суд
Заявник: Ткачук Анатолій Федорович
(04213 м. Київ, вул. XX, кв. XX
тел.: сл. XX, хат. XX)
суб'єкт оскарження: Державна податкова
інспекція у Оболонському районі міста
Києва 04213. м. Київ, пр-т Героїв Сталін-
града 58 тел. 418-31-63, факс. 412-44-39

АПЕЛЯЦІЙНА СКАРГА ⁴

На рішення Оболонського районного суду м. Києва у справі за позовом Державної податкової інспекції у Оболонському районі м. Києва до Ткачука А.Ф. про стягнення податку.

4 червня 2003 року Оболонський районний суд м. Києва у своєму рішенні задовольнив позов Державної податкової інспекції у Оболонському районі м. Києва до Ткачука А.Ф. щодо стягнення додатково нарахованого податку у сумі XX гривні XX коп.

Вважаю, що це рішення суду є таким, що ґрунтується виключно на умовиводах позивача, викладених у позові, а не на основі чинного в Україні законодавства, прийнятим без належного аналізу та оцінки доказів відповідача, а тому є неправомірним і оскаржується в повному обсязі.

Обґрунтування скарги

(для спрощення викладу аргументів, абзаци судового рішення пронумеровані і посилання в обґрунтуванні робляться у відповідності до нумерації, зафіксованої на копії судового рішення).

1. Суд дійшов висновку про задоволення позову з підстав, викладених абзацами 6-13 рішення, проте обґрунтування цих підстав не враховує реальні норми українського законодавства, зокрема:

1.1 Так у абзаці 6 стверджується, що "По закінченню календарного року проведено перерахунок із сукупного річного доходу за ставками оподаткування відповідно до Указу Президента України від 13.09.1994 року та сума не сплаченого податку складає XX гривень".

По-перше, із цього абзацу не слідує, чи є вина у такому недорахуванні податку з боку і чи є взагалі порушення закону, що встановлює порядок нарахування та стягнення податку, оскільки згаданий Указ ці питання не регулює.

По-друге в судовому засіданні, незважаючи на моє наполягання, судом не було з'ясовано: чи даний Указ вніс зміни до Декрету КМУ "Про прибутковий податок з громадян" і чи встановив, відмінні від Декрету принципи оподаткування доходів фізичних осіб. Якщо так, до до яких статей Декрету і до яких частин статей, внесені

⁴ Рішенням Київського апеляційного суду 13.08.03 року скаргу задоволено.

зміни, адже оподаткування доходів громадян здійснюється за ставками, викладеними у статті 7 Декрету, яка складається із 3-х частин.

Про сукупний оподатковуваний дохід мова йде виключно в першій частині цієї статті і тільки в контексті **"сукупного оподатковуваного доходу за місцем основної роботи"**. Тобто моєї вини чи умислу у міфічній несплаті податку у розмірі XX гривень не має, оскільки відповідно до того ж Декрету суму податку до сплати нараховують юридичні особи, які сплачують заробітну плату фізичній особі, причому зобов'язані здійснити таку проплату до виплати зарплати (стаття 12 декрету).

1.2. Що стосується так званого узгодження суми податку в апеляційному порядку, то це також не відповідає дійсності, оскільки, як свідчить моя переписка з органами податкової адміністрації району, міста та України жоден орган податкової адміністрації не зміг у своїй відповіді навести хоча б одну норму, хоча б одного закону, а не інструкції, яка б встановлювала прогресивну шкалу оподаткування доходів фізичних осіб, отриманих не за основним місцем роботи. Саме тому я не погодився з рішенням ДПА про залишення в силі відповідного рішення Оболонської ДПП про донарахування мені додаткової суми податку - XX гривень. Тим паче, що податкова служба району, міста та держави проігнорувала відповідну норму статті 4 ч.4.4.1 Закону "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами", яка чітко встановлює:

"4.4.1. Конфлікт інтересів

У разі коли норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або коли норми різних законів чи різних нормативно-правових актів допускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу, рішення у межах апеляційного узгодження приймається на користь платника податків."

В даному випадку ми маємо таку неоднозначність: Декрет не передбачає оподаткування доходів громадян за не основним місцем роботи за прогресивною шкалою оподаткування, а Інструкція податкової передбачає саме застосування прогресивної шкали оподаткування до доходів за не основним місцем роботи. Логіка податкової, що нібито Інструкція застосовує однаковий підхід до оподаткування усіх видів доходів за прогресивною шкалою є неправдивою, оскільки та ж Інструкція встановлює особливий порядок оподаткування доходів з авторських винагород фізичних осіб-спадкоємців, до яких застосовується уже подвійна ставка оподаткування за прогресивною шкалою, але не більше 70%.

Суперечності норм Інструкції нормам Декрету видно неозброєним оком.

Декрет Кабінету Міністрів України "Про прибутковий податок з громадян"	Інструкція про прибутковий податок з громадян Затверджена Наказом ДПА N 12 від 21.04.93
Стаття 7. Ставки податку	7. Ставки податку
1. Прибутковий податок з сукупного оподатковуваного доходу громадян за місцем основної роботи (служби, навчання) обчислюється за такими ставками: (приведена таблиця ставок)	7.1. Прибутковий податок з сукупного оподатковуваного доходу громадян за місцем основної роботи (служби, навчання) обчислюється за такими ставками: (приведена таблиця ставок)

3. Із сум доходів, одержуваних громадянами не за місцем основної роботи та громадянами, які не мають постійного місця проживання в Україні, податок нараховується до джерел виплати за ставкою 20 процентів.	7.3. Із сум доходів, одержаних громадянами не за місцем основної роботи, та громадянами, які не мають постійного місця проживання в Україні, податок нараховується до джерел виплати за ставкою 20 відсотків. <u>Громадянам, які мають постійне місце проживання в Україні і одержали доходи не за місцем основної роботи, державними податковими інспекціями на підставі декларацій проводяться перерахунки податку з сукупного річного доходу за ставками, наведеними у пункті 7.1 цієї Інструкції. (Принципова розбіжність з Декретом - примітка заявника)</u>
Стаття 11. Об'єкти оподаткування	11. Об'єкти оподаткування
Згідно з цим розділом Декрету оподаткуванню підлягають доходи громадян, одержувані ними від підприємств, установ, організацій і фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності не за місцем основної роботи, в тому числі за сумісництвом, за виконання разових та інших робіт, здійснюваних на основі договорів підряду та інших договорів цивільно-правового характеру, та доходи фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності, які разом з доходами за місцем основної роботи (служби, навчання) одержують доходи від здійснення підприємницької діяльності.	Оподаткуванню підлягають доходи громадян, одержані ними від підприємств, установ, організацій і фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності не за місцем основної роботи, в тому числі за сумісництвом, за виконання разових та інших робіт, здійснених на основі договорів підряду та інших договорів цивільно-правового характеру, доходи фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності, які разом з доходами за місцем основної роботи (служби, навчання) одержують доходи від здійснення підприємницької діяльності.
Стаття 12. Порядок обчислення і сплати податку	12. Порядок обчислення і сплати податку
З доходів, зазначених у статті 11, податок обчислюється за ставками, наведеними у пунктах 2, 3 і 4 статті 7 <i>(тут відсутнє посилання на шкалу для основної роботи, яка є в пункті 1 статті 7 Декрету - примітка заявника)</i> , утримується у джерела виплати і перераховується до бюджету в порядку, встановленому статтею 10 цього Декрету.	З доходів, зазначених у пункті 11 Інструкції, податок обчислюється за ставками, наведеними у пунктах 7.2, 7.3 цієї Інструкції <i>(тут зроблене посилання на шкали оподаткування, які присутні в Інструкції і яких не має в Декреті - примітка заявника)</i> , утримується у джерела виплати і перераховується до бюджету в порядку, передбаченому пунктом 10 цієї Інструкції ...

Проте і в цьому випадку суд не встановив істини, чи справді Декретом і Інструкцією встановлюється єдиний підхід до оподаткування усіх доходів. Це також дає підстави стверджувати про некваліфікований розгляд справи судом.

Суд не пішов на з'ясування важливої для розгляду справи обставини, а чи відповідає Інструкція про прибутковий податок з громадян - відомчий документ податкової слжби власне Декрету "Про прибутковий податок з громадян", не кажучи вже про її відповідність Конституції та Закону "Про систему оподаткування".

1.3. В абзаці 8 суд стверджує що *"стаття 67 Конституції України передбачає обов'язок кожного сплачувати податки і збори в порядку і розмірах встановлених*

законом". Але ж у судовому засіданні було встановлено, що мною не було допущено порушення цієї статті. Це підтверджується стенограмою засідання та й самим рішенням суду.

Я вчасно подав декларацію про доходи і мною вчасно і в повному обсязі були сплачені необхідні суми податку у відповідності до Декрету. Судом так і не було встановлено у чому суть порушення мною статті 67 Конституції України, оскільки не було знайдено жодної правової норми у законі, яка б встановлювала інші вимоги та ставки сплати податку ніж ті, за якими було сплачено прибутковий податок із моїх заробітків у 2001 році. У судових дебатах представник Оболенської ДПІ погодився з тим, що у моїх діях відсутнє порушення Конституції України і Декрету "Про прибутковий податок з громадян".

1.4. Цікавим виглядає порівняння абзаців 10, 11, 12 та 13 судового рішення. У абзаці 10 констатується, що оподаткування доходів за основним місцем роботи має здійснюватись за прогресивною шкалою оподаткування; у абзаці 11 чітко стверджується, що доходи отримані не за основним місцем роботи оподатковуються за шкалою 20%. Причому у абзацах 10 та 11 посилення здійснюється на Декрет. Але в абзаці 12 йде мова, що перерахування податку здійснювалось податковою уже не на підставі Декрету, а на підставі Інструкції. Це і є підтвердженням як невідповідності Інструкції власне Декрету так і упередженості суду, який застосовує одних і тих же правовідносин різні нормативні акти з різним правовим статусом.

Викликає подив інше перекичування норми Декрету, що свідомо чи несвідомо зроблено судом у абзаці 13, де стверджується, *"що таке донарахування податку відповідає вимогам статті 7 Декрету, оскільки лише в п. 1 цієї статті визначені ставки обчислення прибуткового податку з сукупного оподаткованого доходу громадян."* (цитата з рішення суду).

Проте в частині 1 статті 7 Декрету мова йде дослівно про дещо інше: "1. Прибутковий податок з **сукупного оподаткованого доходу** громадян **за місцем основної роботи** (служби, навчання) обчислюється за такими ставками:" (цитата зі статті 7 Декрету).

Як бачимо в самому рішенні суддя допустила неповне цитування норми декрету, що призвело до невірної її застосування.

2. Ще більш незрозумілим для постановленого рішення, є посилання в абзаці 17 рішення суду на закон "Про систему оподаткування", оскільки в жодному абзаці рішення не йде мова про цей закон, незважаючи на те, що я просив суд розглянути правомірність позову Оболенської ДПІ щодо мене, а також правомірність застосування згаданої вище Інструкції про прибутковий податок з громадян в контексті їх відповідності саме закону "Про систему оподаткування", адже закон "Про систему оподаткування" (В редакції Закону N 77/97-ВР від 18.02.97, ВВР, 1997, N 16, ст.119) з подальшими змінами та доповненнями визначає порядок встановлення видів податків, їх ставок та порядку стягнення:

"Стаття 1. Встановлення і скасування податків і зборів (обов'язкових платежів) до додержавних та до державних цільових фондів

Встановлення і скасування податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів та до державних цільових фондів, а також пільг їх платникам здійснюються Верховною Радою України, Верховною Радою Автономної Республіки

Крим і сільськими, селищними, міськими радами відповідно до цього Закону, інших законів України про оподаткування.

...

Ставки, механізм справляння податків і зборів (обов'язкових платежів), за винятком особливих видів мита, і пільги щодо оподаткування не можуть встановлюватися або змінюватися іншими законами України, крім законів про оподаткування. Особливі види мита справляються на підставі рішень про застосування антидемпінгових, компенсаційних і спеціальних заходів, прийнятих відповідно до законів України. (Частина третя статті 1 в редакції Закону N 333-ХІV (333-14) від 22.12.98)

...

Податки і збори (обов'язкові платежі), справляння яких не передбачено цим Законом, крім визначених Законом України "Про джерела фінансування дорожнього господарства України" (1562-12), сплаті не підлягають."

Як видно із приведеного тут витягу статті 1 Закону "Про систему оподаткування", взагалі не може йти мови про встановлення не тільки ставок оподаткування, але й порядку стягнення податку якимось іншим законом, крім податкового, не кажучи вже про якийсь підзаконний нормативний акт.

Тобто лише на підставі цієї однієї статті Закону "Про систему оподаткування", суд мав ухвалити рішення про відхилення позову, оскільки цей фундаментальний закон, який був ухвалений значно пізніше Декрету, взагалі забороняє в системі оподаткування встановлювати правила оподаткування будь-якими іншими нормативними актами, крім податкових законів.

Тобто мої дії по сплаті податку по ставці та у спосіб визначений Декретом "Про прибутковий податок з громадян" є законними.

Спроба ж позивача примусити мене сплатити додаткові суми податку відповідно до відомчої Інструкції є відвертим порушенням не тільки згаданих законів: Декрету "Про прибутковий податок з громадян" та Закону "Про систему оподаткування", а й фундаментального принципу Конституції, встановленого частиною 2 статті 19:

"Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України."

Оскільки в жодній нормі Конституції чи наведених вище законах не передбачено право ДПІ чи її посадових осіб встановлювати ставки податків, дії позивача по примушуванню фізичної особи до сплати податку в інших розмірах, ніж встановлені законодавством є відвертим порушенням частини 2 статті 19 Конституції. Мало того, незаконне звинувачення мене в порушенні статті 67 Конституції України, викликає не тільки подив, а й обурення, адже законослухняного платника податку, звинувачують у порушенні Конституції. Це порочить мою честь і гідність, наносить шкоду моїй діловій репутації, як особи, яка завжди дотримується норм Конституції, і яка була причетна до конституційного процесу в Україні, за що отримала державну нагороду.

Тим більш є незрозумілим формулювання рішення Оболонського суду в особі судді Махлай Л.Д., яка в судовому рішенні не показала жодної норми закону, яка була б мною порушена при сплаті податків чи декларуванні доходів, а ухвалила

рішення про задоволення позову Оболонської ДПІ на підставі відомчої інструкції, законність якої виглядає сумнівною.

Як видно із вище викладеного, суд першої інстанції в особі судді Махлай Л.Д. не дослідив усі обставини справи і постановив рішення базуючись лише на частині 7.3. статті 7 Інструкції про прибутковий податок з громадян, залишивши поза розглядом співвідношення цієї норми Інструкції з нормами статей 7, 12 Декрету "Про прибутковий податок з громадян", статті 67, п. 1) частини 2 статті 92, частини 2 статті 19, статті 8 Конституції України. Саме такий поверховий підхід до розгляду справи, на мій погляд призвів до такого необґрунтованого рішення, як задоволення позову ДПІ.

Виходячи із вище викладеного, на підставі статей 293, 305 Цивільного Процесуального Кодексу України прошу суд:

1. Скасувати Рішення Оболонського районного суду міста Києва від 04 червня 2003 року (справа №2-2310/2003р.) за позовом Державної податкової інспекції у Оболонському районі м. Києва до Ткачука А.Ф. про стягнення податку і залишити позов без задоволення.

Додатки:

1. Копія рішення суду від 04 червня 2003 року.
2. Копія позову Оболонської ДПІ.
3. Копія квитанції про сплату державного мита.

Анатолій Ткачук,

03 липня 2003 року

4. Конституційне звернення про тлумачення окремих норм Конституції України

Конституційний Суд України

Громадянина України

БАРАБАША Олександра

Леонідовича адреса _____

Представника за законом або уповноваженого за дорученням - немає (не визначено).

КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗВЕРНЕННЯ

про офіційне тлумачення Статтей 58, 94 та 160 Конституції України

На підставі п.2 Статті 150 Конституції України («Голос України», № 128 від 13 липня 1996 року) та відповідно до п.4 Статті 13 та Статтей 42, 43 Закону України «Про Конституційний Суд України» («Голос України», № 199 від 22 жовтня 1996 року) прошу Конституційний Суд України дати офіційне тлумачення положень Статті 58, Статті 94 та Статті 160 Конституції України («Голос України», № 128 від 13 липня 1996 року) щодо моменту набрання чинності новою Конституцією України. А саме:

Стаття 58. Закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи (...).

Стаття 94. (...). Закон набирає чинності через десять днів з дня його опублікування, якщо інше не передбачене самим законом, але не раніше дня його опублікування.
Стаття 160. Конституція України набуває чинності з дня її прийняття.

Предмет необхідного тлумачення:

1) З якого саме дня набрала чинності нова Конституція України - з 28 червня 1996 року, з дня прийняття, відповідно до Статті 160 Конституції, чи - з 13 липня.

2) 1996 р., дня першого офіційного опублікування тексту Конституції України, відповідно до Статті 94 Конституції.

3) Чи поширюється чинність норм нової Конституції України на правовідносини, що виникли від 28 червня 1996 року, дня прийняття Конституції України, до 13 липня 1996 року, дня першого опублікування Конституції.

4) Чи повинні були судові рішення, ухвали, постанови, винесені після 28 червня 1996 року і до 13 липня 1996 року, враховувати норми нової Конституції України. Чи правомірні були ці рішення, ухвали, постанови, якщо вони ґрунтувалися на нормах законів, що суперечать нормам нової Конституції.

5) Чи є підставою для перегляду в касаційному порядку, в порядку нагляду тощо, судового рішення, ухвали, постанови, винесеного після 28 червня 1996 року (в т. ч. - до 13 липня 1996 року), суперечність у них з нормами нової Конституції України.

Обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні.

Офіційне тлумачення положень Статті 58, Статті 94 та Статті 160 Конституції України є необхідним у зв'язку з наявністю неоднозначного і неправомірного, на мій погляд, їх застосування Верховним Судом України. Причому розбіжність позицій керівників Верховного Суду у застосуванні й тлумаченні цих положень у конкретних політико-правових діях і судових справах є надто принциповою.

В одному випадку Голова Верховного Суду України вже 4 липня 1996 року вносить на розгляд Верховної Ради України пропозиції про призначення суддів Верховного Суду (додаток 1). При цьому у своєму виступі з трибуни Верховної Ради Голова Верховного Суду назвав Конституцію «діючою», а фізичну відсутність остаточного тексту Конституції не визнав перешкодою для її застосування, пославшись на достатність робочого тексту з позначками.

В іншому - ще через 4 дні, 8 липня 1996 року Верховний Суд відмовляє в прийомі скарги (додаток 2), що явно суперечить нормам Статті 8 та Статті 55 Конституції, а також - позиції щодо застосування нової Конституції, проголошеній Головою Верховного Суду з трибуни Верховної Ради 4 липня.

Причому, керівниками Верховного Суду було дано три принципово різні тлумачення такої відмови (додатки 3-8) і, відповідно - порядку набрання чинності новою Конституцією:

- Заступник Голови Верховного Суду П. І. Шевчук визнав, що 8 липня 1996 року взагалі не діяла жодна Конституція (додаток 4);
- Голова Верховного Суду В. Ф. Бойко визнав - усупереч своїй позиції, заявленій з трибуни Верховної Ради 4 липня 1996 року, - що Конституція набрала чинності відповідно до її Статті 94 лише з 13 липня 1996 року, після першого її опублікування (додаток 6);

- виконуючий обов'язки Голови Верховного Суду В. С. Стефанюк послався у цій справі на Статтю 58 Конституції (додаток 8).

Такий різнобій позицій керівників вищої судової інстанції є, на мій погляд, неприпустимим сам по собі, зважаючи на правову і політичну вагомість цієї проблеми. Крім того, застосування Верховним Судом Статті 58 та Статті 94 Конституції України як підстави для відмови у перегляді в порядку нагляду ухвали Верховного Суду, винесеної 8 липня 1996 року (додаток 2), тобто - після набрання чинності Конституцією України відповідно до її Статті 160, і для відмови в скасуванні цієї ухвали як такої, що винесена без урахування норм нової Конституції України, - призвело до порушення моїх конституційних прав і свобод. А саме:

- прав, гарантованих частиною 2 Статті 55 Конституції України («Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб»).
- прав, гарантованих Статтею 8 Конституції України («Норми Конституції є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини безпосередньо на підставі Конституції України гарантується»).

Перелік документів та матеріалів, що додаються:

1. «Бюлетень» № 112 (частини 1) пленарних засідань 5-ої сесії Верховної Ради України від 4 липня 1996р. - 1 арк.
2. Ухвала Верховного Суду України від 8 липня 1996 р. - 1 арк.
3. Скарга О.Барабаша від 18 серпня 1996 р. в порядку нагляду на ухвалу Верховного Суду України-1 арк.
4. Лист Верховного Суду України від 26.09.96 № 6-8-1 інст. 96-1 арк.
5. Повторна скарга О.Барабаша від 20 жовтня 1996 р. в порядку нагляду на ухвалу Верховного Суду України - 1 арк.
6. Лист Верховного Суду України від 12.11.96 № 6-8-1 інст.96 — 1 арк.
7. Копія депутатського звернення народних депутатів України В. Ткаченка, М. Горбатюка, М. Карнауха до Голови Верховного Суду України - 1 арк.
8. Лист Верховного Суду України від 20.12.96 № 6-8-1 інст. 96-1 арк.

(підпис) О. Л. БАРАБАШ

14 січня 1997 року.

СУДОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ

Що говорить Конституція про судову систему в Україні?	4
Що являє собою система судів загальної юрисдикції?	4
Що таке - спеціалізований суд?	5
Що таке апеляційні суди і чим вони відрізняються від місцевих?	6
Які кримінальні справи підсудні апеляційним судам по першій інстанції?	6
Що являє собою Президія апеляційних судів і які у неї повноваження?	7
Новинки судоустрою	8
Апеляційний суд України	8
Вищі спеціалізовані суди	9
Верховний Суд України - найвищий судовий орган	10
У якому складі діє Верховний Суд України?	10
Що таке Пленум Верховного Суду України і які у нього повноваження?	11
Що потрібно знати про судові палати Верховного Суду України?	12
Що таке Президія Верховного Суду України і які її повноваження?	13
Пленум Верховного Суду України та його повноваження.	14
Пленум Верховного Суду України:	14
А навіщо існує Конституційний Суд України і які його повноваження?	15

СУДДІ

Хто може стати професійним суддею в Україні?	16
Що таке кваліфікаційна комісія суддів і яка її роль у системі судоустрою?	16
Як забезпечується незалежність суддів?	17
Що означає «спеціальна процедура» призначення чи звільнення судді?	17
Як Визначаються вимоги щодо несумісності?	18
Невже суддя не може бути затриманим чи заарештованим?	18
А як же вплинути на несумлінного суддю?	18
Якими можуть бути підстави дисциплінарного провадження щодо судді?	19
Чи можливе звільнення судді з посади і як це відбувається?	19
А якими документами регламентується порядок звернення до судових органів?	20
Як все-таки порушити цивільну справу в суді?	20
А які справи підвідомчі судам у цивільному процесі?	21
Як проходить розгляд цивільних справ у суді?	21
А як правильно оформити і подати позовну заяву?	21
У які терміни має бути підготовлено і розглянуто справу?	22
Чи розглядає суд у цивільному процесі справи, що виникають з адміністративно-правових відносин?	22
Що може бути підставою для звернення до суду у цих справах?	23

Чи встановлюються строки для звернення зі скаргою до суду?	23
Як Визначити останній день закінчення процесуальних строків?	23
Які справи розглядають у категорії окремого провадження?	24

СУДОВІ РІШЕННЯ	
Чим завершується розгляд цивільної справи по суті?	24

ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Що таке виконавчі документи?	26
Які вимоги встановлюються до змісту виконавчого листа?	26
Хто і як забезпечує виконання судових рішень?	27
Чи можливе припинення виконання судового рішення?	28
Яким чином забезпечується виконання рішень суду?	28

ДОДАТКИ

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ФОРМУВАННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	30
НАЙВАЖЛИВІШІ РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ, ЩО РОЗШИРЮЮТЬ ПРАВА ГРОМАДЯН НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ	30
ЗРАЗКИ НАЙБІЛЬШ ТИПОВИХ ЦИВІЛЬНИХ ПОЗОВІВ, ЗАЯВ, СКАРГ	33

Підписано до друку з оригінал-макету 20.06.2003.

Формат 60x84/16. Гарнітура Newton. Папір офсетний.

Умовн.-друк. арк. 1.86. Обл.-вид. арк. 1.48. Наклад 3000.

*Віддруковано на обладнанні
Інституту громадянського суспільства*

Інститут громадянського суспільства
01103, Київ, б.Дружби народів, 22, к. 21
e-mail: csi@csi.org.ua
<http://www.csi.org.ua>